

ADHD- zespół nadpobudliwości psychoruchowej

Zaburzenie rozwojowe wpisane w klasyfikację chorób dzieci i młodzieży : ICD 10 raz DSM IV Diagnozowane przez psychiatrę.

Ma ono charakter strukturalny i czynnościowy.

Strukturalny- budowa mózgu dziecka z ADHD jest inna od mózgu dziecka zdrowego. Przede wszystkim zmniejszona jest objętość mózgu, a zwłaszcza:

- Okolic przedczołowych
- Spoidła wielkiego
- Jąder podkorowych
- Płata ciemieniowego
- Mózdzku

ADHD cd.

Czynnościowy - z powodu niedojrzałego układu **kontroli i hamowania**.

U dzieci z rozpoznanym ADHD stwierdza się zaburzenie poziomu neuroprzekaźników, głównie: dopaminy, serotoniny, noradrenaliny, które są właśnie odpowiedzialne za filtrowanie bodźców, kontrolę, planowanie, hamowanie, nastrój.

Etiologia-geny, budowa OUN

Grupy objawów ADHD

- Zaburzenia koncentracji uwagi
- **Nadruchliwość**
- **Impulsywność**

Uwaga

Uwaga to zdolność mózgu do wyboru bodźców ważnych od nieważnych. Uwaga ma swoje funkcje:

- Selektywność-wybór ważnego bodźca,
- Trwałość- zdolność do utrzymywania uwagi w nudnej sytuacji
- Podzielność –wykonywanie dwóch czynności jednocześnie,
- Pojemność-zdolność do objęcia większej ilości bodźców naraz

Zaburzenia Koncentracji Uwagi

OBJAWY:

- Bardzo długo zabiera się do odrabiania lekcji
- Nie potrafi na długo skupić się w czasie pracy
- Wszystkie znajdujące się wokół niego przedmioty rozpraszają go
- Ma kłopoty z zapamiętaniem przyswajanego materiału
- Nie słyszy i nie odpowiada na polecenia
- Nie pamięta, co było zadane w szkole
- Patrzy się przez okna zamiast się uczyć
- Pomija szczegóły, pracuje poniżej możliwości

Nadruchliwość

Nadruchliwość jest to nadmierna ruchliwość dziecka, nie połączona z wykonywaniem przez niego zadania i która jest irytująca i dokuczliwa dla będących wokół osób.

Dziecko nadpobudliwe z trudnością pozostaje w jednym miejscu, często biega, wspina się na meble.

Może być:

- Totalna
- W obrębie miejsca siedzenia
- W obrębie mięśni języka (gadatliwość)

Nadruchliwość

U starszych dzieci i nastolatków może to ograniczyć się do wiercenia, kręcenia się na krześle, rysowania, obgryzania długopisu lub poczucia wewnętrznego niepokoju.

Co charakterystyczne, aktywność dziecka nadpobudliwego zwykle jest dość **chaotyczna**, **nie służy określonemu celowi**.

Nadruchliwość

OBJAWY

- Biega w kółko
- Jest stale w ruchu
- Nie potrafi wysiedzieć w ławce przez całą lekcję
- Wspina się na wszystkie meble
- Ciągłe się wierci, macha rękami, nogami
- Woli zabawy ruchowe niż siedzenie w jednym miejscu
- Nie usiedzi przy stole na imieninach u cioci
- Je śniadanie biegając po kuchni
- Ciągłe mówi, nie zamyka mu się buzia
- Robi dużo hałasu wokół siebie

Nadmierna impulsywność

Niedojrzały układ hamowania.

Mają krótszy okres odwlekania działania, muszą zrobić natychmiast coś, co przychodzi im do głowy i nie potrafią czekać na nagrodę lub pochwałę. W klasie szkolnej często oznacza to wtrącanie się do wypowiedzi nauczyciela lub innych dzieci lub nieustanne domaganie się pytania.

Nadmierna impulsywność

- Nie przewiduje konsekwencji swojego działania
- Szybciej zadziała niż pomyśli
- Rozpoczyna zadania bez całkowitego zrozumienia instrukcji
- Nie wysłuchuje poleceń do końca
- Ma kłopoty z wykonaniem złożonych lub terminowych prac
- Ma trudności w uczeniu się z wcześniejszych doświadczeń oraz ogólnych zasad
- Częściej ulega wypadkom
- Jest niewolnikiem „już” i „zaraz”
- Ma kłopoty z zaczekaniem na swoją kolej

Problemy z nadmierną impulsywnością

- Spokojna osoba:
Pomysł- **STOP** –Ocena- **Decyzja**
- Osoba z ADHD:
Pomysł- **Brak „hamowania”**- **Realizacja**

Kryteria diagnozy klinicznej ADHD

Obserwacja objawów:

- Zaburzenia uwagi
  - Impulsywności
  - Nadmiernej aktywności
-
- początek zaburzenia nie później niż w wieku 7 lat
  - objawy w więcej niż jednej sytuacji (np. w szkole i w domu)
  - objawy utrzymujące się przez co najmniej 6 miesięcy
  - istotne klinicznie cierpienie lub upośledzenie funkcjonowania
  - objawy te nie są spowodowane innym zaburzeniem (psychicznym, somatycznym itd.)

Podtypy ADHD (wg DSM- IV TR)

- **Mieszany** – obecność zaburzeń koncentracji uwagi, impulsywności, nadruchliwości.
- **Z przewagą zaburzeń koncentracji uwagi** – głównie problemy w nauce.
- **Z przewagą nadruchliwości i impulsywności** – głównie problemy z zachowaniem.

ADHD – obraz kliniczny

**ADHD jest przewlekłym zaburzeniem,
którego obraz kliniczny jest zróżnicowany
w zależności od grupy wiekowej:**

- **wiek przedszkolny**
  - **wiek szkolny**
  - **adolescenci**
  - **dorośli**

ADHD – obraz kliniczny – wiek przedszkolny

- Zawsze w ruchu
- Rozrzuca zabawki, inne przedmioty
- Bawi się „destrukcyjnie”
- Wyzywający, hałaśliwy, przerywa innym
- Ma częste napady złości
- Wszędzie go pełno
- Ciekawski
- Naraża się na niebezpieczeństwo, niczego się nie boi
- Nie słucha rodziców
- Nie chce współpracować

ADHD – obraz kliniczny – wiek szkolny

- Nie słucha, nie uważa, łatwo rozprasza się
- Odpowiada zanim pytanie zostanie zadane
- Odpowiada, gdy nie jest pytany
- Często przeszkadza innym
- Często przerywa innym i wtrąca się do zabawy lub rozmowy
- Nie może usiedzieć w miejscu
- Nie może doczekać się swojej kolejki w grach i zabawach
- Przejawia agresję
- Ma trudności w wykonywaniu zadań domowych (słaba organizacja, nie kończy, błędy, niestaranność)
- Słabe wyniki w nauce
- Niska samoocena
- Trudności w kontaktach z grupą rówieśniczą
- „Niedojrzałość”

ADHD – obraz kliniczny – adolescenci

- Poczucie niepokoju wewnętrznego
- Niska samoocena
- Częsta frustracja
- Odkładanie na później
- Dezorganizacja i chaos podczas nauki
- Globalne trudności i zaległości w nauce
- Nieumiejętność samodzielnej pracy
- Słabe kontakty z grupą rówieśniczą
- Ryzykowne zachowania
- Brak dbałości o własne bezpieczeństwo (zranienia, wypadki)
- Konflikty z prawem
- Brak motywacji do poprawy zmiany zachowania

ADHD – obraz kliniczny dorośli

- Trudności w koncentracji, roztargnienie
- Niepokój
- Słaba pamięć
- Zaburzenia emocjonalne, frustracja, zły humor
- Słabe planowanie i organizacja
- Niskie osiągnięcia w sferze zawodowej, naukowej
- Trudności w dokończeniu rozpoczętej czynności
- Współistniejące zaburzenia
- Problemy rodzinne
- Wypadki samochodowe,
- Zachowanie „bez zasad”
- Kolizje z prawem

Inne typowe problemy związane z ADHD:

- Labilność emocjonalna
- Niedojrzałość emocjonalna i społeczna
- Nieumiejętność radzenia sobie z doświadczaniem porażek
- Słabe rozumienie pojęcia czasu
- Zaburzenia procesów planowania i kontroli
- Zaburzenia pamięci
- Zaburzenia funkcji językowych
- Niezgrabność ruchowa
- Specyficzne zaburzenia umiejętności szkolnych
- Tendencja do wchodzenia w dyskusje

Terapia ADHD – rodzaje podstawowych interwencji

Dla wszystkich dzieci z objawami nadpobudliwości:

- Edukacja rodziców i nauczycieli(warsztaty indywidualne konsultacje)
- Terapia Poznawczo- behawioralna dziecka

W przypadku cięższych zaburzeń i powikłań:

- Farmakoterapia dziecka
- Psychoterapia rodzinna

ADHD gruntem dla rozwoju poważnych zaburzeń zachowania

- **ADHD**
  - Niska samoocena
  - Niski poziom umiejętności społecznych
  - Zachowania wymagające interwencji
- **ODD** (zaburzenia opozycyjno – buntownicze)
- **CD** (zaburzenia zachowania)
- **ASPD** (osobowość antyspołeczna)

Specyficzne strategie radzenia sobie z objawami

- „Okulary”
- „Opcje ułatwienia”
  - Stosowanie „okularów” nie likwiduje ADHD
- Zapobiega kłopotom
- Pozwala osiągnąć sukces
- Dziecko ma za zadanie pracować podobnie jak reszta dzieci
- Zapobiega dołączaniu się powikłań
- Poprawia jakość życia

***Objawy ADHD nie są winą dziecka
Nie są też winą rodziców,
ani nauczycieli***

- ADHD nie jest wymówką na życie, tak więc obowiązuje tutaj zasada jak w każdym innym rodzaju rehabilitacji
- Dziecko z ADHD ma osiągać te same cele, co jego rówieśnicy, ale przy większym nakładzie pracy swojej i ważnych dorosłych (rodziców i nauczycieli)

Ważne zasady w pracy z dzieckiem z ADHD (1)

- Nie musisz mieć opinii z Poradni PP, ani diagnozy psychiatry, aby pomóc dziecku z ADHD
- Diagnoza psychiatry jest konieczna, kiedy trzeba włączyć farmakoterapię, która ma być jedną z form pomocy, a nie jedyną!!!
- Nauczanie indywidualne jest szkodliwe dla dziecka z ADHD

Ważne zasady w pracy z dzieckiem z ADHD (2)

- Objawy ADHD trwają latami. Nie można żadnymi terapeutycznymi metodami doprowadzić do ich zniknięcia, a jedynie do lepszego funkcjonowania dziecka pomimo ich obecności
- To, że dobrze poradziłeś sobie z objawami dzisiaj, nie oznacza, że jutro nie wystąpią. Jutro musimy stosować te same metody i tak przez wiele lat
- Można z nim pracować tylko tu i teraz, czyli nikt inny nie zastąpi nas w tych działaniach
- **Nauczyciel pracuje w szkole**
- **Rodzic pracuje w domu**

„Okulary” na nadruchliwość

- Tak więc podstawą okularów związanych z nadruchliwością jest zaakceptowanie tego, że dziecko musi się ruszać i stworzenie takiej sytuacji, w której to jego chodzenie nie przeszkadza w funkcjonowaniu otoczenia
- Pozwól dziecku na niewielki niepokój ruchowy w czasie odrabiania lekcji, uczenia się do klasówki lub czytania trudnej dla niego książki, np. lektury.

„Okulary” na nadruchliwość

1. Zagospodaruj, ukierunkuj ruch (daj zadanie do wykonania)
2. Nadaj ramy (ustal, gdzie wolno się poruszać)
3. Zaakceptuj
4. Zastąp innym zajęciem ruchowym

Impulsywność

- Jest to więc grupa objawów, nad którą trudno pracować, bo dziecko może zapanować nad swoją impulsywnością, dopiero wtedy, gdy ktoś mu o tym przypomni
- Dziecko we właściwym momencie nie jest w stanie przypomnieć sobie zasad, mimo że zna reguły i chce się do nich stosować. Pomoc musi zatem polegać na przypominaniu w odpowiednim momencie, że dana reguła istnieje

„Okulary” na impulsywność- przypominanie zasady

1. Podejdź do dziecka i skoncentruj jego uwagę na sobie (spójrz mu w oczy, lekko dotknij)
2. Przypomnij zasadę w krótkich słowach np. „obiad jemy siedząc przy stole”, „komputer włączają dzieci, które odrobiły lekcje”
3. Przypomnij zasadę tyle razy ile zazwyczaj potrzebuje tego dziecko, gdy ma średni dzień (np. 3 razy)
4. Pozostań przy dziecku tak długo aż zastosuje się do zasady lub przejdź do instrukcji

Impulsywność - podsumowanie

- Przypomnij zasadę
- Przewiduj niebezpieczne sytuacje i zmieniaj je w bezpieczniejsze
- Zaakceptuj, że impulsywne zachowania będą się zdarzać
- Nie wchodź w dyskusję

„Okulary” na zaburzenia koncentracji uwagi dzielą się na 3 główne grupy:

1. Skracania zakresu zadań do wykonania po jednym poleceniu, tak by zmieścił się on w czasie, w jakim dziecko jest w stanie skoncentrować swoją uwagę
2. Przywoływanie uwagi rozproszonej przez zewnętrzne bodźce
3. Ograniczanie ilości bodźców, które docierają do dziecka w czasie wykonywania jakiegoś zadania

Akceptacja

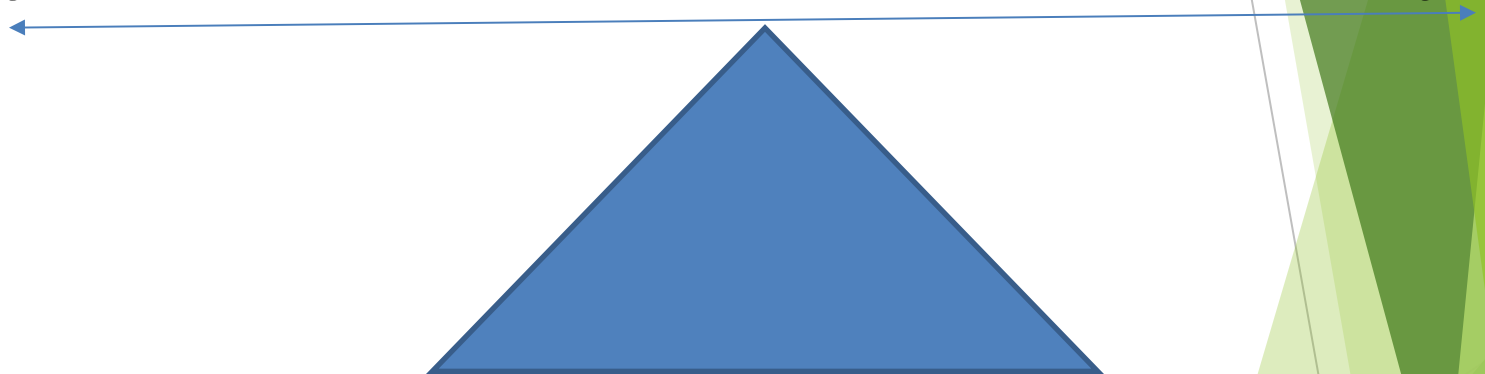
- Nie wszystkie objawy lub zachowania jesteśmy w stanie zredukować czy obłżyć naszą pomocą
Czasami lepszą – także dla dorosłej osoby, (bo jest energo- i czasooszczędna) – jest metoda akceptowania i nie zauważania objawów zespołu nadpobudliwości psychoruchowej (ale także innych drobnych trudnych zachowań)
- **Nie da się zapanować nad wszystkimi objawami**
- **Warto więc pracować nad tymi, które rzeczywiście nam przeszkadzają**

*Zasada równowagi pochwał i konsekwencji --
równowaga oznacza niewielką
przewagę pracy na pozytywach (6 do 4)*

Pochwały
Pozytywne wzmacnianie

**Zasady
i konsekwencje**

Dobra pochwała jest:

- **Prawdziwa, czyli sam w nią wierzę**
- **Powtarzalna przez innych**
- **Pozytywna, czyli nie ma w niej negatywów**
- **Przekonywalna, czyli chwalony w nią uwierzy**
- **Pochwalna, czyli bez wychowywania**
- **Polukrowana, czyli bez krytykowania**
- **Poważna, czyli bez żartu i ironii**
- **Pokazująca, – co konkretnie się nam spodobało**

Nagrody – wzmocnienia pozytywne

- Nagrody materialne
- Pochwała
- Czas spędzony z ważnym dla dziecka dorosłym.
- Uzyskanie przywileju
- Zwolnienie z obowiązku
- „Luksusowy”
- „Zakazany owoc” – pozwolić dziecku robić to, co najbardziej lubi i co jest zazwyczaj przez dorosłych ograniczane

Nagrody – wzmocnienia pozytywne

Warto pamiętać, że nagroda jest konsekwencją pozytywną, co oznacza, że powinna mieć podobne cechy jak każda inna konsekwencja.

Wiadomo zatem:

- W jaki sposób można ją zdobyć?
- Jaką ma postać?
- Jak długo trwa?
- Jaka jest jej „wartość”?

Konkretnie określona i zdefiniowana nagroda pozwala uniknąć dyskusji

Zasady

1. Zasady formułujemy krótko (im mniej wyrazów tym łatwiej zapamiętać i powtórzyć)
2. Zasady formułujemy pozytywnie – są wtedy wskazówkami i nie pokazują innych mniej stosownych sposobów postępowania
3. Dziecko na raz nie przyswaja więcej niż 2 – 3 zasad. Maksymalnie pamięta o ok. 10

Czym się różni norma od zasady?

Norma

- Bądź grzeczny-
- Bądź posłuszny -
- Ucz się pilnie -
- Bądź miły dla starszych-
- Pomagaj mamie -

Przykładowa zasada

- Brudne rzeczy zanoś do kosza w łazience.
- Wykonujesz wszystkie moje polecenia.
- Do lekcji siadamy o 17.30
- Mów babci dzień dobry.
- Wynoś codziennie śmieci

Konsekwencje

Wiele skutecznych dla dzieci i nastolatków konsekwencji mieści się w trzech grupach:

- Zabranie przyjemności, przywileju
- Odeślanie w nudne miejsce
- Zabranie uwagi ważnej dorosłej osoby

Konsekwencje naturalne

Naturalne konsekwencje to takie konsekwencje, które wynikają z zachowania dziecka i które dają mu szansę naprawienia sytuacji.

Naturalne negatywne konsekwencje mogą mieć różną formę:

- Naprawienie szkód
- Wyłączenie z sytuacji
- Zabranie możliwości otrzymania kolejnego przywileju do czasu ustania trudnej sytuacji
- Ograniczenie swobody działania

Konsekwencje nadrzędne

Większość omawianych konsekwencji to konsekwencje regulaminowe, które zakładają współpracę dziecka. Niestety nie zawsze możemy na nią liczyć, ponieważ zdarza się, że dziecko czy nastolatek (zwłaszcza jak występują u niego zachowania opozycyjno – buntownicze) może powiedzieć, że ono się do tych zasad nie zastosuje. Wtedy potrzebna jest nam konsekwencja nadrzędna, czyli taka, która nie wymaga współpracy dziecka. Zawsze prosimy rodziców, by mieli w swoich systemach zasad i konsekwencji kilka konsekwencji nadrzędnych na wypadek rzeczywiście trudnych sytuacji